

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ – передбачені розд. XVIII Особл. част. КК *діяння*, які посягають на сусп. відносини, що забезпечують нормальну, тобто таку, зміст, характер, межі та порядок здійснення якої відповідає вимогам зак-ва, діяльність суду, а також ін. органів, установ та осіб, які сприяють суду у відправленні правосуддя. Під здійсненням правосуддя у розд. XVIII Особл. част. КК слід розуміти діяльність, пов'язану з функціонуванням не тільки власне суд. системи, а й ін. органів, установ та уповноважених осіб, які сприяють суду у відправленні правосуддя і до кола яких належать органи та особи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, виконання суд. рішень, захист і представництво інтересів учасників досудового розслідування і суд. провадження, виконують обов'язки експертів, оцінювачів майна, перекладачів тощо.

Виходячи зі сфери тих сусп. відносин щодо відправлення правосуддя, на які посягають ті чи ін. **З. проти п.**, а також ураховуючи специфіку їх *об'єктивної сторони* і *суб'єктів*, усі вони можуть бути розподілені на певні групи, які посягають на відносини, що забезпечують: 1) належну реалізацію конст. принципів здійснення правосуддя (ст. ст. 371, 372, 374, 375, 376, 376¹ і 397 КК); 2) охорону життя, здоров'я, власності, особисту безпеку суддів, нар. засідателів, присяжних та ін. учасників провадження (ст. ст. 377–379, 398–400 КК); 3) одержання достовірних доказів та істинних висновків під час здійснення провадження (ст. ст. 373, 383–386 КК); 4) своєчасне розкриття та припинення злочин. посягань (ст. ст. 380, 381, 387, 395, 396 КК); 5) належне виконання суд. актів та заходів впливу, що ними призначені (ст. ст. 382, 388, 389, 389¹, 390–394 КК).

Більшість **З. проти п.** є двооб'єктними (напр., ст. 371 КК) або навіть поліоб'єктними (напр., ч. 1 ст. 377 КК), оскільки у разі їх вчинення дод. безпосереднім *об'єктом* можуть виступати відносини, що забезпечують конст. права і свободи особи і гр-нина, охорону життя, здоров'я, особистої безпеки, честі та гідності особи, власності тощо. Хоча кожен із таких об'єктів самос-

тійно охороняється крим. законом, проте стосовно **З. проти п.** ці відносини ставляться під загрозу заповідання їм шкоди чи вона фактично їм спричиняється у разі посягання на осн. безпосередній об'єкт злочину – нормальну діяльність щодо здійснення правосуддя. Наявність дод. безпосереднього об'єкта підвищує сусп. небезпеч. таких злочинів і тягне за собою посилення крим. відповідальності.

У деяких **З. проти п.** обов'язковою ознакою їх складу є *предмет злочину*. Напр., за ст. 375 КК предметом злочину є відповідний суд. акт (вирок, рішення ухвала чи постанова), за ст. 378 КК – майно, що належить судді, нар. засідателю, присяжному або їх близьким родичам, а за ст. 387 КК – певна інформація (дані оперативно-розшукової діяльності чи досудового розслідування, які не підлягають розголошенню) тощо.

У деяких нормах чітко окреслено коло осіб, які можуть бути *потерпілими* від **З. проти п.** (напр., за ст. 379 КК ними можуть бути суддя, нар. засідатель, присяжний чи їх близькі родичі, а за ст. 400 КК – захисник чи представник особи або їх близькі родичі). Особи, які є потерпілими за одними злочинами, за ін. можуть виступати як їх суб'єкти. Так, профес. суддя за ст. 379 КК може бути одним із потерпілих від цього злочину, а за ст. 375 КК – його суб'єктом.

Об'єктивна сторона **З. проти п.** полягає в різних формах перешкоджання чи протидії нормальній діяльності щодо здійснення правосуддя. Частіше за все це проявляється у формі активної поведінки – дії (напр., за ст. 375 і ст. 383 КК злочини вчиняються лише шляхом дії). Окремі злочини (напр., за ст. 385 чи ст. 389¹ КК) можуть вчинятися лише шляхом пасивної поведінки – бездіяльності, тоді як передбачені, напр., ст. ст. 380, 382 і 390 КК – шляхом як дії, так і бездіяльності. Об'єктивна сторона окремих **З. проти п.** може полягати у вчиненні суб'єктом лише одного діяння (напр., за ст. 372 КК) або складається з кількох альтернативно зазначених у законі діянь (напр., за

ст. ст. 380 і 388 КК), вчинення кожного з яких створює *закінчений* склад злочину.

Нерідко закон указує на певний *спосіб вчинення* цих злочинів (напр., за ст. ст. 377, 379, 386, 392, 400 КК ним виступає псих. чи фіз. насильство, а за ст. 386 КК – погроза насильством, підкуп чи шантаж). Іноді при вчиненні **З. проти п.** використовуються певні *засоби* чи *знаряддя* (напр., за ч. 2 ст. 393 КК – зброя). У деяких випадках (напр., за ст. ст. 385, 391 та 392 КК) обов'язковою ознакою об'єктивної сторони З. проти п. є певна *обстановка, час* або *місце* їх вчинення.

Переважна більшість **З. проти п.** сконструйовані як злочини з формальним складом (напр., за ст. ст. 372, 376¹, 383–385, 387, 389, 390 КК), які визнаються закінченими з моменту вчинення суб'єктом зазначених у *диспозиціях* діянь. Окремі (напр., за ст. ст. 379, 400 КК) є злочинами з т. зв. усіченим складом, момент закінчення яких перенесено на більш ранню стадію вчинення діяння. Деякі (напр., за ст. ст. 378, 380, 381 КК) належать до злочинів із матеріальним складом або вважаються такими (напр., за ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 384, ч. 2 ст. 375 КК), коли спричинення певних *наслідків* є кваліфікуючою (обтяжливою) ознакою складу злочину, і тому ці злочини визнаються закінченими у разі настання зазначених у диспозиції наслідків. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони **З. проти п.** із матеріальним складом є *причинний зв'язок* між вчиненим діянням і його наслідками.

Суб'єктивна сторона переважної більшості **З. проти п.** характеризується умисною формою *вини*, причому злочини з формальним складом (напр., за ч. 1 і ч. 2 ст. 371, ст. 372, ч. 1 ст. 375 КК) або такі, що припускають завідомість вчинення певних діянь (напр., за ст. ст. 383, 384 КК) чи суб'єктивна сторона яких включає наявність спец. *мети* (ст. 386 КК), можуть бути вчинені лише з прямим *умислом*. Деякі **З. проти п.** (напр., за ч. 1 ст. 378, ст. ст. 379 і 400 КК) можуть бути вчинені як із прямим, так і з непрямым умислом. У тих випадках, коли у формальних складах злочину вчинення особою певних дій

(бездіяльності) закон визнає закінченим умисним злочином, а кваліфікуючою його ознакою є настання певних наслідків (напр., за ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 374, ч. 2 ст. 375 КК), псих. ставлення до цих наслідків може полягати як в умисній, так й у *необережній* формі вини. Але і в останньому випадку такі злочини в цілому залишаються умисними, бо визначальним для характеристики їх суб'єктивної сторони є псих. ставлення винного до вчинених ним дій (бездіяльності), яке завжди є умисним, оскільки не залежить ні від того, чи потягли за собою ці діяння зазначені в законі наслідки, ні від того, що у разі їх фактичного заподіяння псих. ставлення винного до їх настання полягало лише в необережній формі вини. У цілому такі злочини залишаються умисними – вчиненими з прямим або з непрямым умислом.

В умисних **З. проти п.** із матеріальним складом, вчинення яких призводить до настання дод. наслідків, тобто в злочинах із т. зв. похідними наслідками (напр., за ч. 2 ст. 378, ч. 3 ст. 399 КК), псих. ставлення до таких наслідків може полягати лише в необережній формі вини, але злочин, вчинений за таких умов зі *змішаною формою вини*, у цілому залишається умисним, бо саме таке псих. ставлення винного до вчинених ним дій (бездіяльності) та їх осн. (найближчих, прямих) наслідків і визначає форму вини цих злочинів.

Стосовно деяких **З. проти п.** як на обов'язкову чи кваліфікуючу ознаку їх суб'єктивної сторони закон указує на певні *мотиви* (напр., у ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 375, ст. 376, ч. 2 ст. 383, ч. 2 ст. 384, ст. 386 КК), що свідчить про можливість їх вчинення за наявності лише умисної форми вини. Окремі злочини (напр., за ст. ст. 380 і 381 КК) можуть бути вчинені за наявності лише необереж. форми вини.

Суб'єкт **З. проти п.** у переважній більшості *спец.*: профес. судді, нар. засідателі, присяжні (ст. 375 КК), служб. особи правоохоронних органів, органів досудового розслідування, прокуратури, установ виконання суд. рішень (ст. ст. 372-374, ч. ч. 2–4 ст. 382 КК). Спец. суб'єктами цих злочинів можуть

виступати й ін. учасники проваджень (напр., за ст. ст. 384, 385, 390, 392 КК – свідки, потерпілі, експерти, перекладачі, оцінювачі майна, засуджені тощо).

З. проти п., суб'єктами яких є відповідні служб. особи публічного права, належать до т. зв. спец. видів служб. злочинів, об'єктом яких є перш за все нормальна діяльність щодо здійснення правосуддя. Тому кваліфікація таких злочинів ще й за статтями КК, які передбачають відповідальність за т. зв. заг. види служб. злочинів (ст. ст. 364, 365, 366, 367 КК), можлива, як правило, лише за наявності т. зв. реальної сукупності заг. і спец. видів таких злочинів.

Деякі зі **З. проти п.** можуть бути вчинені як спец., так і заг. суб'єктами (напр., за ст. 376¹, ч. 1 ст. 382 КК), а окремі – лише заг. суб'єктами (ст. ст. 377–379, 383, 386, 396, 398–400 КК).

Лит.: Квасневська Н. Д. Крим. відповідальність судді за неправосуддя в Україні. – К., 2010; Тютюгін В. І., Борисов В. І., Гродецький Ю. В., Козак В. А., Орловський Р. С., Радутний О. Е., Шевченко Є. В. Злочини проти правосуддя : навч. посіб. – Х., 2011; Шепітько М. В. Крим. відповідальність за завідомо неправдиве показання. – Х., 2012; Кулеша В. CRIMEN LAESAE IUSTITIAE. Крим. відповідальність суддів та прокурорів за злочини проти правосуддя за Нюрнберзькими законами, німецьким, австрійським та польським зак-вом. – Лодзь, 2013.

В. І. Тютюгін